

**แนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษา
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม
The Guidelines of Educational Administration Outcomes Development as
The Philosophy of Sufficiency Economy in Muang Maha Sarakham
Municipality Schools**

ARTICLE INFO

Article history:

Received 27 September 2022

Revised 11 November 2022

Accepted 23 July 2022

Available Online 28 August 2023

สิริวัฒน์ โมภรณ์^{1*}, จำเนียร พลหาญ²

Siriwat Mokkarat^{1,*}, Chumnian Pollaharn²

ABSTRACT

The purposes of the research were to 1) study the current states, desirable conditions and the educational administration outcomes principal needs as the philosophy of sufficiency economy and 2) study the sample's outcomes development guidelines. The study was divided into 2 phases. Phase 1: the study of the current states, desirable condition and the educational administration outcomes principal needs. The research sample consisted of 170 school administrators and teachers in municipality schools. The sample used the stratified random sampling. The research tool was a questionnaire which the congruence index was between 0.80–1.00. The current states which the discriminant power was between 0.23–0.67, the reliability was 0.94. The desirable conditions which the discriminant power was between 0.26–0.74, the reliability was 0.92. Phase 2: the study of educational administration outcomes development guidelines from 9 experts with the interview form.

The results of the research found that, 1) the overall and individual current states were at the high level. The overall and individual desirable condition aspects were at the highest level. The educational administration outcomes development need indexes, ranged from the highest to the lowest were; the school administrators, teachers, learners, educational institutions, respectively and 2) there were 27 guidelines of the educational administration outcomes development aspects; 6 educational institutions, 12 school administrations, 6 teachers, and 3 learners which the highest level appropriated and the feasibility.

KEYWORDS: EDUCATIONAL ADMINISTRATION / OUTCOME DEVELOPMENT / THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY / DESIRABLE CONDITION AND NEEDS

¹ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย
M.Ed. Education Management, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย
Association Professor Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

*Corresponding author; e-Mail address: 648210200115@rmu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน 170 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80–1.00 ค่าอำนาจจำแนกสภาพปัจจุบัน 0.23–0.67 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 ค่าอำนาจจำแนกสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 0.26–0.74 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นรายด้านจากสูงไปต่ำ ดังนี้ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ด้านครูผู้สอน ด้านผู้เรียน และด้านสถานศึกษา ตามลำดับ และแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 27 แนวทาง ประกอบด้วย 1) ด้านสถานศึกษา 6 แนวทาง 2) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา 12 แนวทาง 3) ด้านครูผู้สอน 6 แนวทาง 4) ด้านผู้เรียน 3 แนวทาง ซึ่งมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารจัดการศึกษา / การพัฒนาผลลัพธ์ / หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง / สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงจากภายในภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศหลากหลายรูปแบบ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจขาดเสถียรภาพ สถิติอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้น อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน ปัญหาแรงงานนอกระบบและการค้ามนุษย์ ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคนไทย และสังคมไทยในหลายประการสังคมไทยก้าวสู่วัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของภาครัฐมากขึ้น มีมุมมองและโลกทัศน์ที่แตกต่างกันของกลุ่มคนในสังคมในเรื่องการแสดงสิทธิ และการเข้าถึงสิทธิ ส่งผลผลักดันให้เกิดการแตกแยกทางความคิดระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ นำไปสู่สภาวะความขัดแย้งที่มีความรุนแรง และทวีความซับซ้อน กลายเป็นจุดเปราะบางในการรักษาเอกภาพของประเทศและการสร้างภูมิคุ้มกันของสังคมไทย หากยังไม่สามารถสร้างความสมานฉันท์ สามัคคีปรองดอง ให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของคนในประเทศได้ ด้านคุณภาพแรงงานมีปัญหาละสมต่อเนื่องมานาน ซึ่งสะท้อนสภาพปัญหาจากประชากรวัยแรงงานช่วงอายุ 15–60 ปี ของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) การศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายและลูกจ้างขาดทักษะที่จำเป็นเกือบทุกด้าน ในการปฏิบัติงานในสถานประกอบการโดยเฉพาะทักษะภาษาอังกฤษ ทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการบริหารจัดการเวลาและทักษะการสื่อสาร และการแก้ไขปัญหา

ดังนั้นจึงเป็นการพัฒนาเพื่อให้คนไทยทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ความสามารถ สามารถพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ระบบเศรษฐกิจ มีโครงสร้างที่เข้มแข็ง มีเสถียรภาพ แข่งขันได้ยั่งยืนรักษาทุนธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสู่ความสมดุลของระบบนิเวศสร้างความมั่นคงภายในประเทศ ป้องกันและลดผลกระทบจากภัยคุกคามข้ามชาติ และการทำงานเชิงบูรณาการในลักษณะเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่ยึดหน้าที่และพื้นที่ทำให้ภาครัฐมีประสิทธิภาพ และปราศจากคอร์รัปชัน โดยน้อมนำและประยุกต์ใช้ในทุกมิติการพัฒนาอย่างบูรณาการ บนทางสายกลาง คำนึงถึงการพัฒนายั่งยืนโดยให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนา

เศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการ และมุ่งเสริมสร้างกลไกการพัฒนาประเทศ ทั้งกลไกที่เป็นกฎหมายและกฎ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกระดับควบคู่กับการพัฒนากลไก ในรูปแบบของคณะกรรมการในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระดับประเทศและระดับพื้นที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) สอดคล้องกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ซึ่งยังคงน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปรัญชาทางการในการขับเคลื่อนและ วางแผนการพัฒนาประเทศให้เกิดประสิทธิผลในการขับเคลื่อนพลวัตการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายตาม ยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนเองประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับประเทศทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมี เหตุผล รวมถึงการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญ มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นมุ่งพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็น กำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมดุลทั้งทางร่างกายความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นไทยและความเป็นพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กำหนดนโยบายให้สถานศึกษา นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐาน การพัฒนาให้ตระหนักถึงการนำสู่สถานศึกษาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ตามสภาพท้องถิ่น วางรากฐานให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นวิถี ชีวิตที่มีความยั่งยืน

กองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม (2562) ได้รายงานการศึกษาโรงเรียนสังกัดกองการศึกษาเทศบาล เมืองมหาสารคาม ปีการศึกษา 2561 พบว่า โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยกำหนดเป็นวิสัยทัศน์การพัฒนาการบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษา กับหน่วยการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรที่ชัดเจน ส่วนการดำเนินงานเป็นโครงการหรือกิจกรรมเดิม ๆ ที่ปฏิบัติสืบต่อมา ซึ่งไม่ได้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของผู้เรียน ครูและบริบท ของสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบัน ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้บังเกิดผลต่อผู้เรียน ครูและสถานศึกษา อย่างชัดเจนต่อ เนื่องและยั่งยืน

ดังนั้น จากนโยบายการพัฒนา และสภาพปัญหาดังกล่าวเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาขับเคลื่อนการบริหาร จัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิภาพเข้มแข็งต่อเนื่องและยั่งยืน มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง สอดคล้องกับมาตรฐานการประเมิน แยกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนผู้วิจัยซึ่ง เป็นผู้จัดการเรียนการสอน และมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาและนำแผนการพัฒนาสู่การปฏิบัติให้เป็นไปตาม นโยบายการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงดำเนินการวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหาร จัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จาก การวิจัยไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาผลลัพธ์การ บริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

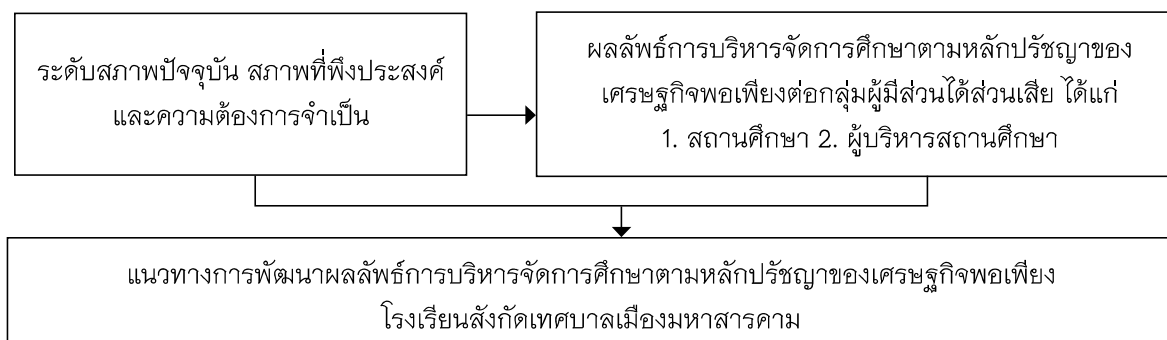
วิธีการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน 7 โรงเรียน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 170 คน

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามโดยมีกรอบแนวคิด ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาาระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และข้อสรุปที่ได้จากกรอบแนวคิด มีจำนวน 42 ข้อ โดยแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80–1.00 ค่าอำนาจจำแนกสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.23–0.67 ค่าอำนาจจำแนกสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ 0.26–0.74 และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.92

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ซึ่งสร้างโดยใช้ข้อมูลจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในระยะที่ 1 มาพัฒนาเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้าน ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล มั่นคงและยั่งยืน และแบบประเมินแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม เพื่อวิเคราะห์หาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาาระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ขออนุญาตจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เสนอต่อผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล
2. นำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามถึงสถานศึกษาที่จะไปเก็บข้อมูล

3. รวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์หาระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นต่อไป

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

1. ขออนุญาตจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามไปยังผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ทำการนัด สถานที่ วัน เวลา และรูปแบบการให้สัมภาษณ์ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิสะดวก

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

4. ตรวจสอบ และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5. นำผลการบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปตามประเด็นการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้สรุปผลการวิจัย

6. ดำเนินการยกย่องแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

7. ขออนุญาตจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามไปยังผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประเมินแนวทาง

8. เสนอแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ต่อกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการประเมิน โดยใช้แบบประเมินแนวทางการพัฒนา ซึ่งแบบมาตรฐานส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

9. นำผลการประเมินคู่มือ มาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ระดับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กำหนดการแปลค่าเฉลี่ยมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

2. วิเคราะห์หาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนา โดยใช้เทคนิค Priority Needs Index (PNI_{modified}) (สุวิมล ว่องวานิช, 2558)

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

1. วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปตามประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นำผลการศึกษาคำดัชนีความต้องการจำเป็น PNI_{Modified} ไปสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในระยะที่ 1 มากำหนดเป็นประเด็นคำถามที่ต้องการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปสร้างร่างแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม

2. วิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยจัดทำแบบประเมินแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กำหนดการแปลค่าเฉลี่ยมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ผลการวิจัย

1. ระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ผู้วิจัยวิเคราะห์แบบสอบถามการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม

ผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ค่า $PNI_{Modified}$	เรียงลำดับ
	μ	σ	ระดับ	μ	σ	ระดับ		
ด้านสถานศึกษา	4.43	0.66	มาก	4.59	0.54	มากที่สุด	0.037	3
ด้านผู้บริหารสถานศึกษา	4.39	0.61	มาก	4.62	0.56	มากที่สุด	0.044	1
ด้านครูผู้สอน	4.40	0.64	มาก	4.61	0.51	มากที่สุด	0.040	2
ด้านผู้เรียน	4.44	0.67	มาก	4.58	0.58	มากที่สุด	0.034	4
ค่าเฉลี่ย	4.42	0.65	มาก	4.60	0.55	มากที่สุด	0.039	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า

สภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.42$, $\sigma=0.65$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ดังนี้ ด้านผู้เรียน ($\mu=4.44$, $\sigma=0.67$) ด้านสถานศึกษา ($\mu=4.43$, $\sigma=0.66$) ด้านครูผู้สอน ($\mu=4.40$, $\sigma=0.64$) และด้านผู้บริหารสถานศึกษา ($\mu=4.39$, $\sigma=0.61$) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.60$, $\sigma=0.55$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ดังนี้ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ($\mu=4.62$, $\sigma=0.56$) ด้านครูผู้สอน ($\mu=4.61$, $\sigma=0.51$) ด้านสถานศึกษา ($\mu=4.59$, $\sigma=0.54$) และด้านผู้เรียน ($\mu=4.58$, $\sigma=0.58$) ตามลำดับ

ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผลลัพธ์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ($PNI_{Modified}=0.044$) ด้านครูผู้สอน ($PNI_{Modified}=0.040$) ด้านสถานศึกษา ($PNI_{Modified}=0.037$) และด้านผู้เรียน ($PNI_{Modified}=0.034$)

2. แนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม พบว่า

2.1 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน สามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาผลลัพธ์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ดังนี้

2.1.1 ผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาด้านสถานศึกษา พบ 6 แนวทาง ดังนี้ 1) สถานศึกษากำหนดนโยบายการพัฒนามีโครงการ นำสู่การปฏิบัติได้ 2) ตั้งงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาโครงการ กิจกรรมอย่างเหมาะสม 3) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า 4) โครงการ กิจกรรมการพัฒนาต้องมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามบริบทของโรงเรียนและท้องถิ่น 5) การสร้างความร่วมมือหรือเครือข่ายการพัฒนาให้ต่อเนื่องและยั่งยืน และ 6) การติดตามประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ชัดเจน

2.1.2 ผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาด้านผู้บริหารสถานศึกษา พบ 12 แนวทาง ดังนี้ 1) กำหนดเอกสารประกอบหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ กับการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้เป็นสาระเดียวกัน 3) จัดทำแผนบูรณาการการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้เป็นแผนเดียวกัน 4) กำหนดการวัดผล ประเมินผลครอบคลุมตัวชี้วัดตามมาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานพัฒนาการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการ / กิจกรรม 6) ส่งเสริมให้นักเรียนคิดค้น วางแผนและลงมือทดลองปฏิบัติจริง 7) ส่งเสริมให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้นวัตกรรมใหม่ ๆ ได้เหมาะสมกับวัยและระดับการศึกษา 8) จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานโครงการฝ่ายการต่าง ๆ ที่ชัดเจนเข้าใจตรงกัน 9) ติดตามการพัฒนาตามมาตรฐานและตัวชี้วัดทุกด้านอย่างเป็นระบบ 10) พัฒนาประสิทธิภาพของผลงานอย่างต่อเนื่อง 11) รายงานผลการปฏิบัติงานของครูและนักเรียน และ 12) จัดนิทรรศการเชิดชูและเผยแพร่ความภาคภูมิใจให้บุคคลทั่วไปทราบ

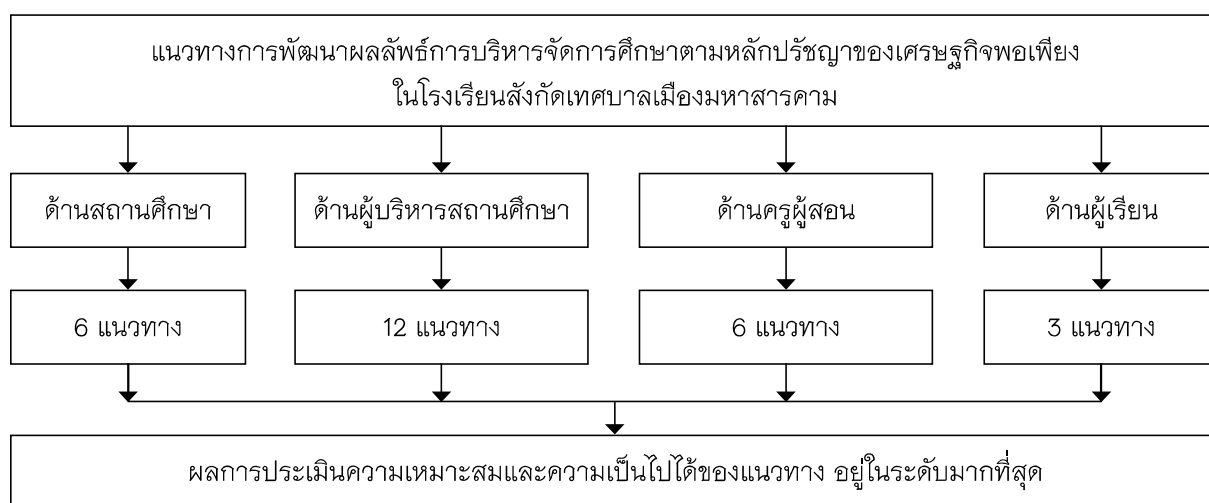
2.1.3 ผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาด้านครูผู้สอน พบ 6 แนวทาง ดังนี้ 1) ส่งเสริมการอบรม พัฒนาศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาความเป็นเลิศเฉพาะบุคคลจนเป็นแบบอย่างที่ดีได้ 3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติเป็นเลิศของบุคลากรต่าง ๆ 4) นิเทศ ติดตามผลอย่างเป็นระบบ 5) ส่งเสริมให้ครูจัดทำวิจัยในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 6) ส่งเสริมการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลงานที่หลากหลาย

2.1.4 ผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาด้านผู้เรียน พบ 3 แนวทาง ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด สอดคล้องกับแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนด 2) ส่งเสริมให้นักเรียนเลือกกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกทักษะตามความถนัดและความสนใจ และ 3) ควรปรับกลยุทธ์ เทคนิค วิธีการจัดกิจกรรม ให้เหมาะสมกับนักเรียนตามสภาพที่เป็นปัจจุบัน

2.2 ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า

2.2.1 ความเหมาะสมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ดังนี้ ด้านสถานศึกษา ด้านครูผู้สอน ด้านผู้บริหารสถานศึกษา และด้านผู้เรียน ตามลำดับ

2.2.2 ความเป็นไปได้โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำ ดังนี้ ด้านสถานศึกษา ด้านครูผู้สอน ด้านผู้เรียน และด้านผู้บริหารสถานศึกษา ตามลำดับ

ภาพที่ 1 การสังเคราะห์ของผลการวิจัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม พบว่า

1.1 ระดับสภาพปัจจุบันของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผลลัพธ์ด้านสถานศึกษา ผลลัพธ์ด้านผู้เรียน ผลลัพธ์ด้านครูผู้สอน และผลลัพธ์ด้านผู้บริหารสถานศึกษา

ทั้งนี้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากลำดับน้อยที่สุด คือ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษา กำหนดนโยบายนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการขับเคลื่อนในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงานยังไม่ประหยัด และคุ้มค่าเท่าที่ควร ด้านผู้เรียน มีหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับตามมาตรฐานการเรียนรู้และหลักสูตรสถานศึกษาไม่ครบทุกสาระฯ ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในวางแผน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจให้นักเรียนได้เลือกปฏิบัติที่จำกัด ขาดการติดตามผลการจัดกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านครูผู้สอน สถานศึกษากำหนดแผนงานโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้บุคลากรดำเนินชีวิตและการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดประชุมอบรม สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติงาน บุคลากรบางส่วนสามารถขยายผล เผยแพร่ผลการดำเนินชีวิต และปฏิบัติภารกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

ดังนั้น ผลลัพธ์ด้านผู้บริหารสถานศึกษา คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างความตระหนักการมีส่วนร่วมการทำงานเป็นทีมเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดในตัวผู้บริหาร ครู นักเรียน จนถึงขั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม 2) พัฒนาครูและผู้นำนักเรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) จัดประชุมสัมมนาร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนสู่สถานศึกษาพอเพียง 4) จัดทำคู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาพอเพียงให้ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ได้ศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม 5) ดำเนินติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ตลอดจนการติดตามประเมินผลความเหมาะสมของการดำเนินงานแต่ละด้าน และรายงานผลการดำเนินการจัดการศึกษาเป็นระยะทั้งภายในสถานศึกษา ต่อสาธารณชนและต่อหน่วยงานต้นสังกัด ตามลำดับ ซึ่งจะส่งผลต่อครู และผู้เรียนโดยตรงในการบริหารจัดการศึกษา

1.2 ระดับสภาพที่พึงประสงค์ของผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยรวม พบว่า มีสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผลลัพธ์ด้านสถานศึกษา ($\mu=4.61$, $\sigma=0.54$) ผลลัพธ์ด้านครูผู้สอน ($\mu=4.60$, $\sigma=0.51$) ผลลัพธ์ด้านผู้เรียน ($\mu=4.60$, $\sigma=0.58$) และผลลัพธ์ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ($\mu=4.59$, $\sigma=0.61$)

ทั้งนี้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากลำดับมากที่สุด คือ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยเป็นแบบอย่างในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตามศักยภาพ และสถานศึกษาพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ได้เหมาะสม

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดูแลการใช้และการรักษาสาธารณประโยชน์อย่างประหยัดและคุ้มค่า และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสถานศึกษา ชุมชน ด้านเศรษฐกิจหรือสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมเน้นการดำเนินการบริหารจัดการอาคารสถานที่ และแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งสำคัญและต้องพัฒนาให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง บุคลากรสามารถขยายผล และเผยแพร่ผลการดำเนินชีวิตและปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลากหลายช่องทาง สรุปแนวคิดในการจัดการคุณภาพ คือการดำเนินการให้เห็นผลที่เป็นรูปธรรม และต่อเนื่องในระยะยาวผู้บริหารต้องเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ และผลักดันการดำเนินงานด้านคุณภาพ โดยเป็นผู้นำต้นแบบ และผู้สนับสนุนการดำเนินงานคุณภาพอย่างสมบูรณ์สอดคล้องกับสำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม (2561) ที่กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการศึกษาโดยสร้างโอกาสการเรียนรู้ อย่างเท่าเทียมกัน มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาอาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพการศึกษา ทักษะชีวิตให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ และปฏิบัติตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกายอารมณ์ จิตใจ สติปัญญาที่สมดุลเหมาะสมกับวัยและเรียนรู้อย่างมีความสุข นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นมีทักษะการแก้ปัญหาและอยู่อย่างพอเพียง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) ที่กำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา โดยปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่ายกระดับคุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546) ได้สรุปพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้

ดังนั้น แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนของรัฐบาล ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจและตระหนักที่จะรับเอาแนวคิดด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำมาปรับใช้เข้ากับหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติ มุ่งส่งเสริมให้ผู้สอนเน้นการบูรณาการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่เป็วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ส่งเสริมให้มีทักษะการคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การแสวงหาความรู้ การทำงาน ร่วมกันอย่างมีความสุข มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ Hong, Sheriff and Naeger (2009) ได้ศึกษา เรื่อง ประโยชน์ของเศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาไทยในมุมมองที่กว้างขึ้น ผลการวิจัย พบว่า การกำหนดเป้าหมาย และนโยบายสังคมที่ต้องการพัฒนาตรงกับแผนการฝึกอบรมอาชีพ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงกระบวนการของการพัฒนาทางจิตใจให้เกิดความเข้มแข็ง และเรียนรู้เป้าหมายเป็นการสร้างความก้าวหน้าไปสู่ความเป็นจริง

1.3 ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผลลัพธ์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีค่าดัชนี $PNI_{Modified} = 0.040$ ทั้งนี้เนื่องจากเทศบาลเมืองมหาสารคาม ได้กำหนดนโยบาย ให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดการพัฒนา ทำให้สถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ผ่านการประเมินโรงเรียนพอเพียงท้องถิ่นและขับเคลื่อนการพัฒนาประเมินสถานศึกษาพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดการศึกษา และเกิดการพัฒนายอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผลลัพธ์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามโดยรวม พบว่า มีค่าดัชนี $PNI_{Modified} = 0.040$

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการบูรณาการในแผนงาน โครงการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารทั่วไป ตลอดจนงานประสานสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของผู้เรียนและกำกับติดตามผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ที่กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ ปลูกฝัง และเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ อยู่อย่างพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการพัฒนาอาชีพ สอดคล้องกับ Lamberton (2005) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพอเพียงอย่างยั่งยืนภายในรูปแบบความยั่งยืน พบว่าการพัฒนาความพอเพียงอย่างยั่งยืน ต้องกำหนดความสำเร็จในวัตถุประสงค์นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาาร่วมกันอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Driscoll (1994) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความรู้ และทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาต่อบทบาทของความเป็นผู้นำในการสร้างฐาน การเปลี่ยนแปลง พบว่า ผู้บริหารมีบทบาทต่อความสำเร็จในด้านการเรียนของนักเรียน จะต้องได้รับความร่วมมือจาก ชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการยอมรับโดยเฉพาะวิสัยทัศน์ และเป้าหมายของสถานศึกษารวมทั้งการสร้าง บรรยากาศที่ดีในสถานศึกษา

2. แนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม ผลการศึกษา สรุปสาระสำคัญ ประกอบด้วย หลักการจุดประสงค์ และแนวทางการ พัฒนา ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาแยกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ผลลัพธ์ด้านสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ ควรกำหนด นโยบาย โครงการกิจกรรมนำสู่การปฏิบัติ ที่ชัดเจนเน้นความร่วมมือและเครือข่ายการพัฒนาทั้งในสถานศึกษาและนอก สถานศึกษา ควรบูรณาการการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน และหลักสูตรท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดการเรียนรู้ให้เป็นเรื่องเดียวกัน ผลลัพธ์ด้านผู้บริหารสถาน ศึกษา คือ ควรติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานและตัวชี้วัด จัดนิทรรศการหรือเผยแพร่ผลการปฏิบัติงาน ยกย่อง เชิดชูเกียรติบุคคลตัวอย่าง ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนผลลัพธ์ด้านครูผู้สอน มีแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ ในการบูรณาการการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การศึกษาคุณงามความดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดี ผลลัพธ์ด้าน ผู้เรียน มีแนวทางการพัฒนา คือ ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงให้เกิดทักษะการเรียนรู้ ตามความถนัดและความสนใจ ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับสำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ (2559) ได้เสนอแนวทางการดำเนินงานบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดนโยบายขับเคลื่อนในสถานศึกษาและ บูรณาการในแผนปฏิบัติงานประจำปี กำกับติดตามผลนำผล การติดตามมาพัฒนานโยบาย แผนงาน โครงการในสถานศึกษา สอดคล้องกับโรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร (2559) ได้สรุปแนวทางการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าสถานศึกษาต้องจัดทำ หน่วยงานการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังวิธีการคิด และการปฏิบัติ ตนตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับ สกาวเดือน ควันไชย (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง สภาพและ แนวทางการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 19 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการ พัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการโรงเรียนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ ควรมีการจัดตั้งโครงการสำหรับการ บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน จัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการหรือ นิทรรศการเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และจัดแต่งตั้งคณะกรรมการสำหรับการติดตามประเมินผลการ ขับเคลื่อนและมีการจัดโครงการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับบุคลากรอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคม และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อส่วนร่วมและสาธารณประโยชน์ สอดคล้องกับสนธิ หงษ์จูรัส (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้าน แม่ฮ่อใน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถาน ศึกษา ครูและนักเรียน พบว่า ควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในการร่วม กำหนดแนวนโยบาย และการวางแผนให้ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา

ดังนั้น สรุปผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านสถานศึกษา ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ด้านบุคลากรของสถานศึกษาและด้านผู้เรียน ดังนี้คือ

ด้านสถานศึกษา 1) สถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชน 2) สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถลงมือปฏิบัติกิจกรรมได้จริง และสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) สถานศึกษาสะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่น ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิต

ด้านผู้บริหารสถานศึกษา 1) มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง 2) ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา 3) สามารถถ่ายทอดประสบการณ์มาใช้ในการศึกษา และมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา 4) มีการขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ภายนอก

ด้านครูผู้สอน 1) มีความรู้ความเข้าใจและอธิบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกต้อง สามารถจัดการเรียนรู้ โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระจัดกิจกรรมการเรียนรู้จนเห็นผลชัดเจน 2) จัดการทรัพยากรและดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประพฤติ ปฏิบัติตน 3) อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมและสาธารณประโยชน์ 4) รู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ 5) ดำเนินชีวิตอย่างมีฐานรากทางวัฒนธรรม และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากกระแสโลกาภิวัตน์และมีการแบ่งปันสามัคคี ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันรวมถึงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

ด้านผู้เรียน 1) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละระดับชั้นปีการศึกษา 2) ปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ / เศรษฐกิจ 3) ปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 4) มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่ภายนอกสถานศึกษา 5) มีระเบียบวินัยในการเรียน การทำกิจกรรมในโรงเรียน อาทิ กิจกรรมหน้าเสาธง การทำความสะอาดห้องเรียนและเขตรับผิดชอบ มีวินัยในการรับประทานอาหาร 6) มีสติปัญญาในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จากครูและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นั่นเอง

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคามตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมพบว่า มีความสอดคล้องเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากแนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้สรุปสาระสำคัญจากข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู โดยอิงข้อมูล เอกสาร หลักฐานการพัฒนาของสถานศึกษาต้นแบบการพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้พอเพียง ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจริง จึงส่งผลให้แนวทางการพัฒนาผลลัพธ์การบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ถือว่ามีความเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผลลัพธ์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

ด้านสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีนโยบายสนับสนุนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการขับเคลื่อนในสถานศึกษา นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษา สะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่น ปลอดภัย เชื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ นำนโยบายการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่แผนปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา มีการกำหนดแผนงานบูรณาการการจัดการเรียนรู้ และมีโครงการกิจกรรมที่ชัดเจน

ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี เป็นแบบอย่างที่ดีในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นผู้นำในการใช้หลักคุณธรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา จัดการอาคารสถานที่และแหล่งการเรียนรู้ที่เชื้อต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน และได้เผยแพร่หลักการ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ครู นักเรียนในสถานศึกษาของตน และสังคม ชุมชน

ด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนควรเน้นการจัดกิจกรรมในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระ อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ค้นพบและใช้ศักยภาพที่มีในตนเองอย่างเต็มที่ เสือก ตัดสินใจ ได้อย่างมีเหตุผลเหมาะสมกับตนเอง สามารถวางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ เน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตคุณลักษณะทางอารมณ ศีลธรรม และจริยธรรม กิจกรรมสร้างเสริมประสิทธิภาพทางการเรียน เช่น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกี่ยวข้องส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการองค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการ ของผู้เรียนและชุมชน

ด้านผู้เรียน ผู้เรียนควรได้รับการจัดกิจกรรมพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายของเนื้อหาตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษาสอดคล้องกับความต้องการ / ความจำเป็นโรงเรียนคนในชุมชนและเป็นอย่างมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในด้านต่าง ๆ โดยการดำเนินกิจกรรมต้องนำไปสู่ความยั่งยืน สมเหตุสมผล มีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักวิชาการ รายละเอียดของโครงการแสดงถึงความรอบคอบของการวางแผนดำเนินโครงการ

2. ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาผลลัพธ์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยรวม ด้านสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทุกด้าน ดังนั้น สถานศึกษา ควรพัฒนาผลลัพธ์ของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุผลสูงสุดในการพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจัดทำวิจัยลักษณะนี้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งอื่น ๆ และสถานศึกษาในทุกระดับชั้น
2. ควรจัดทำวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาต่างระดับและต่างสังกัด

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2554). *รูปแบบและโครงสร้างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). *โรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น (Local Sufficiency School, LSS)*. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องแนวทางการพัฒนาและประเมินสถานศึกษาพอเพียงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*.
สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม. (2562). *รายงานการศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองมหาสารคาม*.
(อัดสำเนา). กองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- เปรมฤทัย พงษ์พันธุ์. (2555). *การบริหารสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์] มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*.
โรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร. (2560). *คู่มืออบรมบุคลากร การบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. โรงเรียนเทศบาลบูรพาพิทยาคาร.
- สกาเตือน ควันไชย. (2560). *สภาพและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์] มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*.
- สนิท หาดุรัส. (2561). *การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านแม่อ้อในอำเภอเชียงดาวจังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์] มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560–2564*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา*. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม. (2561). *แผนพัฒนาท้องถิ่นการศึกษา (พ.ศ. 2561–2565)*. สำนักงานเทศบาลเมืองมหาสารคาม.
- สุวิมล ร่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Driscoll, C. L. (1994). *A student of Massachusetts Elementary Principals Knowledge and Attitudes Toward Their Leadership Role in Building*. University of Massachusetts.
- Hong, P. Y. P., Sheriff, A., and Nagger, S. (2009). A bottom-up Definition of Self-sufficiency: Voices from low-income Jobseekers. *Qualitative Social Work*, 8(1), 357–376.
- Lamberton, G. (2005). Sustainable Sufficiency: an internally consistent version of Sustainability. *Sustainable Development*, 13(2), 53–58.